

**Deloitte.**



**Accountantsverslag 2016**  
**GGD Hart voor Brabant**

Eindhoven, 5 april 2017

**Aan het Algemeen Bestuur van  
Gemeenschappelijke Regeling**

GGD Hart voor Brabant  
Postbus 3024  
5003 DA TILBURG

**Onderwerp:**  
Accountantsverslag 2016

**Datum:**  
5 april 2017

**Kenmerk:**  
3114456570/2017.014301/RVB

Geachte leden van het algemeen bestuur,

Onlangs hebben wij de accountantscontrole afgerond van de jaarrekening 2016 van GGD Hart voor Brabant. Deze controle heeft tot doel het uitbrengen van een onafhankelijk oordeel over de getrouwheid van deze jaarrekening en het regelmatig handelen van uw gemeenschappelijke regeling, overeenkomstig de bepalingen in het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten. In aansluiting op deze controle doen wij u hierbij het accountantsverslag toekomen. In dit verslag brengen wij de belangrijkste aspecten van de jaarrekening en onze werkzaamheden onder uw aandacht.

Volledigheidshalve benadrukken wij dat dit verslag door ons is opgesteld voor uw informatie en niet zonder onze uitdrukkelijke toestemming geheel of gedeeltelijk aan derden ter beschikking mag worden gesteld. De in dit verslag opgenomen bevindingen doen geen afbreuk aan ons oordeel over de jaarrekening 2016 van GGD Hart voor Brabant.

Het concept van het accountantsverslag is op 30 maart jl. besproken met uw directeur en controller. Wij vertrouwen erop u met dit verslag van dienst te zijn en zijn graag bereid de inhoud van dit verslag persoonlijk toe te lichten en uw eventuele vragen te beantwoorden.

Met vriendelijke groet,

Deloitte Accountants B.V.

  
drs. J.J. Zuidema RA

# Inhoudsopgave

1. Managementsamenvatting	3
2. Jaarrekening 2016	5
2.1 Verslaggeving	5
2.2 Resultaat	5
2.3 Eigen vermogen	6
2.4 Voorzieningen	6
2.5 Vennootschapsbelasting	7
3. Rechtmatigheidscontrole	8
3.1 Begrotingscriterium	8
3.2 Misbruik en oneigenlijk gebruik	8
3.3 Het voorwaardencriterium	8
4. Governance	9
4.1 Opdracht	9
4.2 Controleaanpak	9
4.3 Controleverklaring	10
4.4 Administratieve organisatie en interne beheersing	10
4.5 Proces controle jaarrekening	11
4.6 Governance samenwerkingsverbanden	11
4.7 Wet Normering Topinkomens	12
4.8 Geautomatiseerde gegevensverwerking	12
4.9 Fraude	12
4.10 Onafhankelijkheid	13
4.11 Onze communicatie met het management	13
4.12 Cyberrisicoanalyse	14

### **Aspire with assurance**

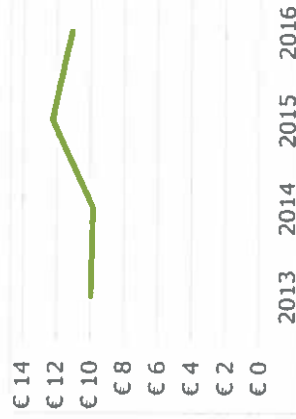
Audit is about much more than just the numbers. Those numbers tell a story. Of accomplishments and aspirations. Of projects completed and new plans laid. Audit for Deloitte fuels advancement by demonstrating how things are – and then asking, how can they be made better? Audit shows where you stand and helps inform your next step.

We provide the assurance that future visions are built on strong foundations, that they're informed by relevant insights and guided by sound decisions. In all we do, we illuminate the what, how and why of change so you're always ready to act ahead.

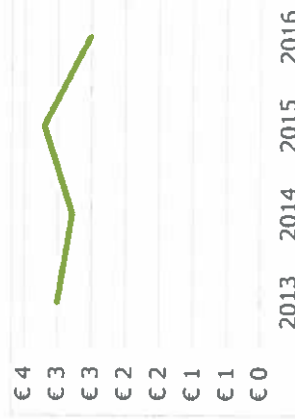
# 1. Managementsamenvatting

De jaarrekening 2016 van GGD Hart voor Brabant is opgesteld onder de verantwoordelijkheid van het dagelijks bestuur. In deze managementsamenvatting geven wij de belangrijkste aspecten van deze jaarrekening en onze werkzaamheden voor u weer. Voor een volledige en meer gedetailleerde toelichting verwijzen wij u naar de hoofdstukken 2 tot en met 4 van dit accountantsverslag.

**Eigen vermogen**  
Bedragen in € 1.000.000



**Algemene reserve**  
Bedragen in € 1.000.000



- De staat van baten en lasten van GGD Hart voor Brabant over 2016 sluit met een positief saldo van € 402.000. Voor het boekjaar was een resultaat van nihil begroot. In dit resultaat zijn reeds de door u voorgenomen toevoegingen en onttrekkingen aan bestemmingsreserves verwerkt. Indien deze mutaties buiten beschouwing worden gelaten, bedraagt het resultaat € 1.150.000 negatief (begroot: € 930.000 negatief).

- Wij hebben de jaarrekening 2016 van GGD Hart voor Brabant gecontroleerd, rekening houdend met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV). De in de jaarstukken opgenomen jaarrekening geeft een getrouw beeld, uitgezonderd de mogelijke effecten van de aangelegenheden zoals beschreven in de volgende bullet, van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2016 als van de activa en passiva van GGD Hart voor Brabant op 31 december 2016, in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

Met betrekking tot de financiële rechtmatigheid komen wij in de controleverklaring tot een afkeurend oordeel, als gevolg van het niet voldoen aan de EU-aanbestedingsregels. Wij merken overigens op dat noch de beperking ten aanzien van de getrouwheid, noch de afkeuring ten aanzien van de rechtmatigheid invloed heeft op de jaarrekeningen van de in de gemeenschappelijke regeling deelnemende gemeenten.

- De omvang van de Mobiliteitsvoorziening personeel kan als gevolg van een door het dagelijks bestuur op 7 mei 2012 vastgesteld sociaal statuut niet met een redelijke mate van zekerheid worden bepaald. In 2016 zijn, in lijn met de beleidsvisie 2017-2020, zoals door het algemeen bestuur op 14 juli 2016 vastgesteld, diverse medewerkers bovemtallig verklaard en opgenomen in een werk-naar-werk traject. Indien deze medewerkers na drie jaar geen vervangend werk hebben gevonden, kunnen de kosten hoger uitvallen dan het saldo van de Mobiliteitsvoorziening personeel per jaareinde 2016.

In de jaarrekening is een Mobiliteitsvoorziening personeel gevormd ter grootte van € 3,5 miljoen. Wij verwachten dat de omvang hiervan ligt binnen een bandbreedte tussen € 0 en € 9,3 miljoen. Hierdoor ontstaat een onzekerheid in de accountantscontrole, die middels een beperking in de verklaring tot uitdrukking komt.

## Resultaat

Bedragen in € 1.000



- Wij adviseren het dagelijks bestuur om voor samenwerkingsverbanden, zoals Hét Servicecentrum en GHOR Brabant-Noord, een duidelijke governancestructuur aan te brengen en deze te formaliseren. Wij constateren dat ten aanzien van Hét Servicecentrum geen eenduidig beeld tussen de deelnemende partijen bestaat over de taken die binnen Hét Servicecentrum zijn belegd en door wie, en op welke wijze deze werkzaamheden uitgevoerd dienen te worden.
- Het jaarverslag 2016 van GGD Hart voor Brabant voldoet aan de hiervoor geldende inrichtingseisen en is verenigbaar met de jaarrekening.
- Met ingang van 2016 is op GGD Hart voor Brabant de Wet vennootschapsbelasting van toepassing. Alvorens de aangifte vennootschapsbelasting wordt ingediend, wordt een nadere onderbouwing opgesteld van de fiscale resultaten. Het management verwacht dat de te betalen vennootschapsbelasting over 2016 nihil zal bedragen.
- De administratieve organisatie en interne beheersing van GGD Hart voor Brabant voldoet wat betreft de voor de jaarrekening relevante processen in opzet en bestaan aan de daaraan vanuit onze controle te stellen eisen. Wel constateren wij verbetermogelijkheden op het gebied van salarisverwerking en overige opbrengsten.
- De bezoldiging van de directeur en de leden van de algemeen en het dagelijks bestuur over 2016 en de informatieverstrekking hieromtrent in de jaarrekening, voldoen aan de bepalingen van de Wet normering topinkomens.
- Onze controle heeft geen bevindingen dan wel aandachtspunten omtrent de continuïteit en de betrouwbaarheid van de geautomatiseerde gegevensverwerking naar voren gebracht.
- De accountantscontrole van de jaarrekening is er niet op gericht om fraudes of onregelmatigheden binnen uw GGD te detecteren. Wij melden u dat er momenteel een mogelijke, naar alle waarschijnlijkheid niet materiële, onregelmatigheid nader wordt onderzocht. Wij zullen de opvolging hiervan het komend jaar volgen.
- Wij hebben gedurende het afgelopen boekjaar geen werkzaamheden verricht die een bedreiging vormen voor onze onafhankelijkheid als controlerend accountant van GGD Hart voor Brabant.

## 2. Jaarrekening 2016

### 2.1 Verslaggeving

De jaarrekening 2016 van GGD Hart voor Brabant is, evenals voorgaande jaren, opgemaakt op basis van de verslaggevingsvoorschriften zoals vastgelegd in het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV). Wij hebben vastgesteld dat de hierbij toegepaste grondslagen van waardering en resultaatbepaling consistent zijn toegepast. De jaarrekening 2016 van GGD Hart voor Brabant bestaat uit de balans per 31 december 2016, en de staat van baten en lasten over 2016, inclusief een toelichting op zowel de balans als de exploitatierekening. Zowel in de balans, de staat van baten en lasten als de toelichting zijn per post van de jaarrekening de vergelijkende cijfers volgens de vastgestelde begroting en het boekjaar 2015 vermeld. De jaarrekening voldoet hiermee aan de in het BBV gestelde verslaggevingsvereisten.

### 2.2 Resultaat

De rekening van baten en lasten over 2016 sluit met een saldo van € 402.000 positief (2015: € 2.307.000 positief). Voor het boekjaar was een resultaat begroot van nihil. Dit resultaat omvat tevens de toevoegingen en onttrekkingen aan bestemmingsreserves. Het resultaat bedraagt € 1.150.000 negatief, indien deze mutaties buiten beschouwing worden gelaten. Begroot was een negatieve exploitatie van € 930.000 (exclusief mutaties van bestemmingsreserves). Onderstaand geven wij een samenvatting van de exploitatie van GGD Hart voor Brabant over 2016.

<i>Bedragen in € 1.000</i>	Realisatie 2016	Begroting 2016	Realisatie 2015
Baten	56.795	52.414	56.437
Lasten	57.945	53.344	54.050
<b>Saldo van baten en lasten</b>	<b>-1.150</b>	<b>-930</b>	<b>2.387</b>
Mutaties reserves	1.552	930	-80
<b>Resultaat</b>	<b>402</b>	<b>0</b>	<b>2.307</b>

Voor een nadere toelichting op de afwijking tussen de realisatie en de begroting, verwijzen wij naar paragraaf 4.3 van de jaarrekening, waarin een nadere analyse van deze verschillen is opgenomen.

De grondslagen van waardering en resultaatbepaling op welke de jaarrekening is opgemaakt, zijn consistent toegepast.

Het resultaat 2016 van GGD Hart voor Brabant bedraagt € 402.000 positief, tegen een begroot resultaat van nihil.

Het eigen vermogen is in 2016 met € 2.527.000 afgenomen.

### 2.3 Eigen vermogen

Het eigen vermogen van GGD Hart voor Brabant is ultimo 2016 als volgt te specificeren:

<i>Bedragen in € 1.000</i>	<b>31.12.2016</b>	<b>31.12.2015</b>
Algemene reserve	2.527	3.199
Bestemmingsreserve	8.158	6.730
Resultaat	402	2.307
<b>Totaal</b>	<b>11.087</b>	<b>12.236</b>

Gedurende 2016 is het eigen vermogen afgenomen tot € 11.087.000. Deze afname is het gevolg van het behaalde resultaat over 2016 (exclusief de mutaties in reserves) en de gedurende 2016 reeds op basis van besluitvorming door het bestuur doorgevoerde mutaties in de bestemmingsreserves.

De afname van de algemene reserve bestaat uit een onttrekking van € 830.000, ten behoeve van een voorziening ter dekking van de kosten die samenhangen met logopedisten die boventalig zijn. Daartegenover staat een toevoeging aan de algemene reserve van € 158.000. Dit betreft een deel van het resultaat over 2015.

De toename van de bestemmingsreserves bedraagt €1.428.000. Deze toename wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door het doteren van de vrijgevallen voorziening onderhoud GGD-localities aan de bestemmingsreserve ad € 765.000, de toevoeging aan de Reserve vernieuwing bedrijfsprocessen ad € 1.000.000, en de toevoeging aan de Reserve individueel keuzebudget ad € 1.042.000. Deze toevoegingen betreffen de verdeling van het resultaat over 2015. Daartegenover staan onttrekkingen. De belangrijkste onttrekking is de onttrekking aan de Reserve individueel keuzebudget ad € 1.042.000. Voor een nadere detaillering van de overige stortingen en onttrekkingen verwijzen wij naar bijlage 1 van de jaarrekening.

### 2.4 Voorzieningen

Tijdens de jaarrekeningcontrole hebben wij aandacht besteed aan de onderbouwing en plausibiliteit van de uitgangspunten en veronderstellingen die ten grondslag liggen aan de berekeningen van de voorzieningen. In het kader van de jaarrekeningcontrole toetsen wij tevens de kwaliteit van de inschattingen van het management op aanvaardbaarheid. Rekening houdend met de materialiteit betekent dit dat wij de Mobiliteitsvoorziening (saldo 31-12-2016: € 3,5 miljoen) in detail hebben beoordeeld.

De omvang van de Mobiliteitsvoorziening personeel kan niet betrouwbaar worden ingeschat, waardoor een onzekerheid in de controle is ontstaan, leidend tot een verklaring met beperking.



De Mobiliteitsvoorziening personeel betreft een voorziening ter dekking van kosten van medewerkers die bovemtallig zijn verklaard. De betreffende medewerkers zijn bovemtallig verklaard in lijn met de beleidsvisie 2017-2020, zoals die door het algemeen bestuur op 14 juli 2016 is vastgesteld. De GGD heeft een model opgesteld op basis waarvan de in de toekomst te verwachten kosten van bovemtallige medewerkers zijn berekend. Dit heeft geleid tot de in de jaarrekening opgenomen voorziening. Uitgangspunt hierin is dat deze medewerkers gedurende twee jaar een werk-naar-werk traject wordt aangeboden, dat, indien noodzakelijk, wordt aangevuld met plaatsing in een mobiliteitsdienst voor één jaar.

Aan de berekening van de omvang van de voorziening ligt de veronderstelling ten grondslag dat bovemtallige medewerkers de plaatsing in een extern mobiliteitstraject accepteren. Op basis van het sociaal statuut, zoals dat op 14 juni 2012 door het dagelijks bestuur is vastgesteld, kunnen bovemtallige medewerkers hiertoe echter niet worden gedwongen, en kunnen deze medewerkers eveneens niet gedwongen worden ontslagen. Het is daardoor voor het management van de GGD onmogelijk om met een redelijke mate van zekerheid vast te stellen dat de voorziening zoals die is opgenomen in de jaarrekening, toereikend is.

Wij willen benadrukken dat dit geen fout betreft in de jaarrekening, maar dat het hier een onzekerheid in de controle betreft, als gevolg van bestuurlijke besluitvorming, waardoor een unieke situatie is ontstaan. Door het ontbreken van relevante controle-informatie over vergelijkbare mobiliteitstrajecten, naast het ontbreken van ervaringscijfers op basis van het verleden, is het niet mogelijk de in de aan de voorziening ten grondslag liggende uitgangspunten objectief te toetsen.

Als gevolg van deze onzekerheid is in de controleverklaring een beperking aangebracht ten aanzien van de toereikendheid van de Mobiliteitsvoorziening personeel. Dit betekent dat er – door het niet kunnen verkrijgen van voldoende en geschikte controle-informatie – een onzekerheid in de controle bestaat ten aanzien van deze Mobiliteitsvoorziening personeel. Wij kwantificeren deze op een bedrag van maximaal € 5.800.000, wat betekent dat wij verwachten dat de omvang van de Mobiliteitsvoorziening personeel een omvang heeft met een bandbreedte tussen € 0 en € 9,3 miljoen.

Tot slot hebben wij vastgesteld dat er, op basis van besluitvorming door het algemeen bestuur, niet langer sprake is van een onderhoudsvoorziening, maar dat deze gelden zijn omgezet in een bestemmingsreserve. Ten slotte merken wij op dat de Voorziening btw-risico in 2016 is vrijgevallen, omdat uit overleg tussen de GGD en de Belastingdienst is gebleken dat hiervoor niet langer aanleiding bestaat.

## 2.5 Vennootschapsbelasting

Vanaf 2016 is GGD Hart voor Brabant onder voorwaarden belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting (Vpb). De GGD heeft een berekening opgesteld op basis waarvan voor een algehele vrijstelling van Vpb wordt geopteerd. De veronderstellingen die aan deze algehele vrijstelling ten grondslag liggen, dienen nog definitief te worden afgestemd met de Belastingdienst.

## 3. Rechtmatigheidscontrole

### 3.1 Begrotingscriterium

Het begrotingscriterium is nader uitgewerkt in de Kadernota Rechtmatigheid 2016 van de Commissie BBV. De GGD Hart voor Brabant heeft al haar taken ondergebracht in één programma; "Publieke Gezondheid". Hierbij is het van belang dat lastenoverschrijdingen per definitie onrechtmatig zijn, doch niet alle lastenoverschrijdingen in het rechtmatigheidsoordeel betrokken hoeven te worden. Bepalend hierbij is de vraag of het algemeen bestuur ter zake nader beleid heeft vastgesteld. Wij hebben geconstateerd dat op het programma Publieke Gezondheid een begrotingsoverschrijding heeft plaatsgevonden. Hoewel deze overschrijding per definitie onrechtmatig is, wordt deze niet betrokken in ons rechtmatigheidsoordeel, aangezien de kostenoverschrijdingen geheel worden gecompenseerd door direct gerelateerde opbrengsten.

Daarnaast hebben wij vastgesteld dat voor alle in 2016 verrichte investeringen een door het algemeen bestuur gevoteerd krediet beschikbaar is gesteld.

### 3.2 Misbruik en oneigenlijk gebruik

Dit criterium ziet op het samenstel van maatregelen binnen GGD Hart voor Brabant om misbruik en oneigenlijk gebruik te voorkomen. Onze controlewerkzaamheden hebben niet geleid tot bevindingen ter zake.

### 3.3 Het voorwaardencriterium

Het voorwaardencriterium betreft de naleving van wet- en regelgeving zoals deze in het normenkader is opgenomen. Naar aanleiding van onze controlewerkzaamheden hebben wij vastgesteld dat het normenkader voor Europese aanbestedingen in 2016 niet in alle gevallen is nageleefd.

De intern uitgevoerde inkoopscan wijst uit dat een bedrag van € 3.668.000 (inclusief omzetbelasting) onterecht niet Europees is aanbesteed. Aangezien de onrechtmatigheid groter is dan de materialiteit (in casu: € 580.000; 1% van de brutolasten), zullen wij, conform het Bado<sup>1</sup> en het door het algemeen bestuur op 12 november 2015 vastgestelde controleprotocol, een afkeurende verklaring ten aanzien van de rechtmatigheid afgeven.

Wij merken op dat de GGD Hart voor Brabant in 2016 een overeenkomst is aangegaan met Stichting Inkoopbureau West-Brabant. Het inkoopbureau zal GGD Hart voor Brabant de komende jaren ondersteunen bij het aangaan van inkoopcontracten. De verwachting is echter wel dat in de komende jaren nog sprake zal zijn van onrechtmatigheden, gezien de doorlooptijd van de aanbestedingstrajecten en de doorwerking van bestaande overeenkomsten.

Er is geen sprake van begrotingsonrechtmatigheden die van invloed zijn op ons oordeel.

Wij hebben geen bevindingen ten aanzien van misbruik en oneigenlijk gebruik.

Wij constateren een afwijking waar het de naleving van de Europese aanbestedingsrichtlijnen betreft. Gezien de omvang van deze rechtmatigheid in relatie tot de materialiteit leidt dit tot een afkeurend rechtmatigheidsoordeel.

<sup>1</sup> Besluit accountantscontrole decentrale overheden.

## 4. Governance

### 4.1 Opdracht

De opdracht tot controle van de jaarrekening van GGD Hart voor Brabant is niet gewijzigd.

Onze opdracht tot controle van de jaarrekening 2016 van GGD Hart voor Brabant is bevestigd in de ondertekende opdrachtbevestiging van 22 november 2016. Het doel van deze controle is te onderzoeken of deze jaarrekening het vereiste inzicht geeft, overeenkomstig de van toepassing zijnde voorschriften volgens het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten. De uitkomst van ons onderzoek, dat wij hebben afgerond op de datum van dit accountantsverslag, maken wij kenbaar maken door middel van een controleverklaring omtrent de getrouwheid van de jaarrekening en het rechtmatig handelen van de gemeenschappelijke regeling.

### 4.2 Controleaanpak

Wij voeren onze controle uit in overeenstemming met de bepalingen die hieromtrent in de wet- en regelgeving zijn opgenomen.

Kaderstellend voor onze controlewerkzaamheden zijn: het Nederlands recht, waaronder de Nederlandse Controlestandaarden, en de Beleidsregels toepassing Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (hierna: WNT). De werkzaamheden die wij tijdens onze controle verrichten, zijn afhankelijk van onze oordeelsvorming, met inbegrip van de inschatting van het risico dat de jaarrekening een afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten. Bij het maken van deze risico-inschatting nemen wij de interne beheersing in aanmerking die relevant is voor het opmaken van de jaarrekening en voor het getrouwe beeld daarvan. Deze risico-inschatting heeft evenwel niet tot doel een oordeel te geven over de interne beheersing als geheel. Vandaar dat onze analyse en evaluatie beperkter is dan deze zou zijn geweest bij een opdracht tot het geven van een oordeel omtrent de opzet, het bestaan, de effectiviteit en de efficiency van de interne beheersing. Derhalve bestrijkt deze niet alle hierin vervatte tekortkomingen.

De materialiteit ten aanzien van getrouwheids- en rechtmatigheidsfouten is bepaald op € 580.000, en de materialiteit ten aanzien van getrouwheids- en rechtmatigheidsonzekerheden is bepaald op € 1.740.000. Beide materialiteiten zijn berekend conform het Besluit accountantscontrole decentrale overheden, en bedragen respectievelijk 1% en 3% van de verantwoorde lasten over 2016. Voor de controle op naleving van de WNT hanteren wij een lagere materialiteit, gebaseerd op het controleprotocol WNT.

### 4.3 Controleverklaring

Wij hebben de jaarrekening 2016 voorzien van een controleverklaring met beperking wat betreft de betrouwbaarheid, en een afkeurende verklaring wat betreft de rechtmatigheid.

Aangezien wij van oordeel zijn dat er onvoldoende controle-informatie beschikbaar is ten aanzien van de Mobiliteitsvoorziening, zoals uitgebreid toegelicht in paragraaf 2.4, onderkennen wij een onzekerheid in de controle, leidend tot een verklaring met beperking ten aanzien van de betrouwbaarheid van deze jaarrekening. Dit betekent dat de omvang van de Mobiliteitsvoorziening niet objectief bepaald kan worden. Wel geeft de jaarrekening, met uitzondering van de onzekerheid op dit onderdeel, een getrouw beeld van uw vermogen en resultaat. Wat betreft de rechtmatigheid hebben wij een afkeurende verklaring verstrekt, als gevolg van de geconstateerde tekortkomingen ten aanzien van het voldoen aan de Europese aanbestedingsregels, zoals vermeld in paragraaf 3.3.

Mochten er nog wijzigingen worden aangebracht in de definitieve (vorm van de) jaarrekening, dan dienen wij deze te beoordelen, alvorens onze controleverklaring hierbij mag worden opgenomen.

### 4.4 Administratieve organisatie en interne beheersing

De AO/IB voldoet aan de daaraan vanuit de accountantscontrole te stellen eisen. Wel zien wij met name ten aanzien van de overige opbrengsten en het salarisproces verbetermogelijkheden in de interne beheersing.

In het kader van de jaarrekeningcontrole hebben wij in het najaar van 2016 een interim-controle uitgevoerd. Deze tussentijdse controle is erop gericht de opzet en het bestaan van de maatregelen van administratieve organisatie en interne beheersing (AO/IB) van GGD Hart voor Brabant te beoordelen, voor zover deze van belang zijn voor de jaarrekeningcontrole. Dit betreft de processen inzake inkopen, personele lasten, verhuur opbrengsten, opbrengsten vaccinaties en overige opbrengsten. Wij benadrukken dat dit onderzoek in omvang en reikwijdte beperkt is tot die elementen van de procesbeheersing die van belang zijn voor de accountantscontrole van de jaarrekening 2016.

Naar aanleiding van de interim-controle komen wij in zijn algemeenheid tot de conclusie dat de interne beheersing van GGD Hart voor Brabant in de voor de jaarrekening relevante processen in opzet en bestaan voldoende waarborgen biedt voor een betrouwbare gegevensverwerking in de jaarrekening. Uit onze controle komen geen bevindingen naar voren die duiden op een risico van een materiële fout in de jaarrekening 2016 die niet of in onvoldoende mate door de interne beheersing of onze controle wordt afgedekt. Dit laat onverlet dat wij u, mede in het licht van het effectiever functioneren van de organisatie, aandacht vragen voor de inrichting en beheersing van het personeelsproces en het proces overige opbrengsten.

#### 4.5 Proces controle jaarrekening

De concept-jaarrekening was van voldoende niveau om de controle op uit te voeren. Het balansdossier was op onderdelen nog onvoldoende.

De controle van de jaarrekening 2016 van GGD Hart voor Brabant is, overeenkomstig de afspraak daarover, op 6 februari 2017 gestart. De ons op deze datum voor controle ter beschikking gestelde concept-jaarrekening was van voldoende niveau op de controle te kunnen uitvoeren.

Ten aanzien van de aangeleverde onderbouwingen van jaarrekeningposten in het balansdossier vermelden wij dat deze op onderdelen onvoldoende waren. Daarnaast heeft de controle van de Mobiliteitsvoorziening personeel gezorgd voor een aanzienlijke tijdsbesteding. Deze was in de vorige jaarrekening qua omvang niet vergelijkbaar met de huidige omvang. Als gevolg hiervan is onze tijdsbesteding voor de jaarrekeningcontrole hoger geweest dan wat was gepland en aan de basis lag van de met GGD Hart voor Brabant gemaakte prijsafspraken.

Voor uw inzicht verstrekken wij hieronder een opgave van de werkelijke en geplande tijdsbesteding van het auditteam voor de jaarrekeningcontrole 2016.

	Gebudgetteerde uren	Gerealiseerde uren
Partner	26	40
Manager	125	195
Assistenten	230	320
<b>Totaal</b>	<b>381</b>	<b>555</b>

#### 4.6 Governance samenwerkingsverbanden

Wij adviseren u de afspraken die ten grondslag liggen aan de samenwerkingsverbanden te formaliseren.

Zowel voor de samenwerkingsverbanden GHOR Brabant-Noord als voor Hét Servicecentrum constateren wij dat de afspraken tussen de participanten onvoldoende duidelijk zijn gedocumenteerd. Partijen werken samen op basis van veelal mondeling overeengekomen afspraken. Hierdoor kan er discussie ontstaan over afspraken die zijn gemaakt en over de taken en bevoegdheden van de individuele medewerkers binnen de samenwerkingsverbanden.

Wij merken dat er met name ten aanzien van Hét Servicecentrum geen eenduidig beeld bestaat tussen de deelnemende partijen over de taken die binnen Hét Servicecentrum zijn belegd, en door wie en op welke wijze deze werkzaamheden uitgevoerd dienen te worden.

Naar wij hebben vernomen, wordt momenteel onderzocht in welke vorm Hét Servicecentrum optimaal kan functioneren, waarbij gekeken wordt naar de taken die door de klantorganisaties belegd kunnen worden bij Hét Servicecentrum, en welke medewerkers nodig zijn om deze taken te kunnen uitvoeren. Wij adviseren GGD Hart voor Brabant om, wanneer er afspraken worden gemaakt tussen de verschillende organisaties, deze te formaliseren in dienstverleningsovereenkomsten.

#### 4.7 Wet Normering Topinkomens

Het boekjaar 2016 is het vierde jaar dat de Wet bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (beter bekend als de Wet Normering Topinkomens) van toepassing is. Wij hebben, als onderdeel van onze controle, vastgesteld dat uw gemeenschappelijke regeling, voor wat betreft de hoogte van de bezoldiging van de directeur en de leden van het dagelijks en het algemeen bestuur, voldoet aan de voorschriften van de WNT. Verder geeft de toelichting in de jaarrekening het op dit punt vereiste inzicht.

GGD Hart voor Brabant voldoet voor wat betreft de bezoldiging en de toelichting hierbij in de jaarrekening aan de WNT.

#### 4.8 Geautomatiseerde gegevensverwerking

Artikel 393, lid 4 van het Burgerlijk Wetboek vereist dat de accountant in het kader van de controle van de jaarrekening verslag uitbrengt van zijn bevindingen met betrekking tot de continuïteit en de betrouwbaarheid van de geautomatiseerde gegevensverwerking. Onze controle heeft geen bevindingen dan wel aandachtspunten omtrent de continuïteit en de betrouwbaarheid van de geautomatiseerde gegevensverwerking naar voren gebracht.

Wij hebben geen bevindingen of aandachtspunten aangaande de continuïteit en de betrouwbaarheid van de geautomatiseerde gegevensverwerking.

Ten aanzien van het voorgaande vermelden wij volledigheidshalve dat de accountantscontrole van de jaarrekening op zichzelf niet is gericht op de continuïteit en de betrouwbaarheid van de geautomatiseerde gegevensverwerking, en daardoor hoeft niet te leiden tot bevindingen die bij een speciaal daarop gericht onderzoek naar voren zouden kunnen komen. Bovendien maken wij slechts in zeer beperkte mate gebruik van de geautomatiseerde gegevensverwerking van GGD Hart voor Brabant, aangezien wij onze controle van de jaarrekening overwegend baseren op de in uw gemeenschappelijke regeling aanwezige brondocumenten, zoals facturen, bankafschriften en overeenkomsten.

#### 4.9 Fraude

Het dagelijks bestuur van GGD Hart voor Brabant is primair verantwoordelijk voor het functioneren van de Interne beheersing, en voor de kwaliteit en volledigheid van de jaarrekening. Deze verantwoordelijkheid omvat mede het voorkomen en ontdekken van fraude. Het algemeen bestuur dient erop toe te zien dat er voldoende en adequate preventieve en repressieve beheersmaatregelen zijn ingesteld om het risico op fraude zoveel mogelijk te beperken. In het kader van de frauderisicobeheersing en de eigen verantwoordelijkheid daarin, hebben wij de ambtelijke organisatie geadviseerd een frauderisicoanalyse op te stellen. Dit als basis voor een adequate fraudepreventie, -detectie en -respons. Het management heeft ons, in opvolging van dit advies, een frauderisicoanalyse aangereikt, die tevens ter kennisgeving is aangeboden aan het dagelijks bestuur, op 26 januari 2017. Wij adviseren u deze analyse eveneens te delen met het algemeen bestuur.

Wij hebben geen fraudes of aanwijzingen daarvoor geconstateerd.

Ons onderzoek van de jaarrekening van GGD Hart voor Brabant richt zich niet specifiek op het ontdekken van fraude, met dien verstande dat wij, als onderdeel van de onze controle, het risico beoordelen dat de jaarrekening als gevolg van fraude, onjuistheden of verduistering van activa, afwijkingen van materieel belang zou kunnen bevatten. Wij hebben hiertoe het frauderisico in de planning en uitvoering van onze controle betrokken, en daarbij de nadruk gelegd op de vermoedens van materiële onjuistheden in de jaarrekening. Met betrekking tot het voorgaande vermelden wij u dat er momenteel een mogelijke, naar alle waarschijnlijkheid niet materiële, onregelmatigheid nader wordt onderzocht. Wij zullen de opvolging hiervan in het komend jaar volgen.

#### 4.10 Onafhankelijkheid

De voorschriften in het kader van onafhankelijkheid zijn binnen de Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (NBA) opgenomen in de 'Nadere voorschriften inzake onafhankelijkheid van de openbaar accountant'. Deze voorschriften vormen een belangrijk onderdeel van het normenkader waaraan accountants moeten voldoen. Wij conformeren ons aan deze voorschriften en vermelden hieromtrent dat de leden van het auditteam van GGD Hart voor Brabant hun onafhankelijkheid individueel hebben bevestigd, en dat Deloitte geen werkzaamheden heeft verricht die (in wezen of in schijn) conflicterend zijn of kunnen zijn voor onze positie als onafhankelijk accountant van GGD Hart voor Brabant.

#### 4.11 Onze communicatie met het management

##### *Bevestigingen van het management*

Wij hebben het management ter confirmatie een aantal schriftelijke bevestigingen gevraagd aangaande zijn verantwoordelijkheden wat betreft de financiële verslaggeving.

##### *Geen meningsverschil met het management of beperking in de reikwijdte van de controle*

Er zijn geen meningsverschillen met het management geweest en er waren geen beperkingen bij de uitvoering van onze controle. Naar onze mening is ons bij de uitvoering van onze controle-opdracht door het management en de medewerkers van de gemeenschappelijke regeling de volledige medewerking verleend, en hebben wij volledige toegang tot de benodigde informatie gehad.

##### *Voorafgaand aan ons aanblijven met het management besproken belangrijke zaken*

Gedurende het jaar zijn er geregeld gesprekken met het management geweest over de toepassing van verslaggevingsgrondslagen of controlestandaarden in verband met transacties die zich hebben voorgedaan, transacties die werden overwogen, of de herbeoordeling van de huidige omstandigheden.

Onze onafhankelijkheid als accountant van GGD Hart voor Brabant is niet in het geding geweest.

Er zijn geen bijzonderheden te melden ten aanzien van de communicatie met het management in het kader van de jaarrekeningcontrole.

*Overleg met andere accountants*

Wij hebben geen kennis van eventueel formeel overleg over controle- en verslaggevingsvraagstukken dat het management in 2016 heeft gehad met andere accountants.

#### 4.12 Cyberrisicoanalyse

Wij adviseren u het opstellen van een cyberrisicoanalyse onderdeel te maken van het interne controlesysteem.

Cyber is een onlosmakelijk onderdeel geworden van onze samenleving. Dagelijks werken we met digitale oplossingen, zowel privé als zakelijk. Door gebruik van het internet, bedrijfsnetwerken en -applicaties hebben ook organisaties, ongeacht hun omvang, te maken met aan cyber gerelateerde risico's, zoals cyber crime. Als cyberrisico's zich voordoen, kunnen deze een (significante) impact hebben op de financiële systemen, op uitspraken over de interne beheersing, en ook op de jaarrekeningcontrole.

Als onderdeel van onze controle hebben wij de directie verzocht inzicht te geven in de eigen inschatting van het risico dat de jaarrekening een materiële afwijking zou kunnen bevatten als gevolg van cyberrisico's in het betalingsverkeer, door het onttrekken van persoonsgegevens, vertrouwelijke gegevens of Intellectual Property, of door het verstoren van de bedrijfsvoering.

Tijdens deze gesprekken heeft de directie aangegeven zich bewust te zijn van cyberrisico's, en voorbeelden gegeven van de manier waarop zij deze beheerst.

Aangezien iedere organisatie waardevolle informatie heeft te verliezen of ernstige schade kan leiden als de IT-infrastructuur (tijdelijk) niet meer beschikbaar is, attenderen wij u op het belang van een cyberrisicoanalyse als vast onderdeel van het interne controlesysteem dat erop is gericht bedrijfsrisico's te onderkennen, het belang en de waarschijnlijkheid daarvan in te schatten en de interne beheersing daarop toe te spitsen.